SELECCIÓ DE TEXTOS

TEXT 1 / pàg.: 222

Corominas. Inici.

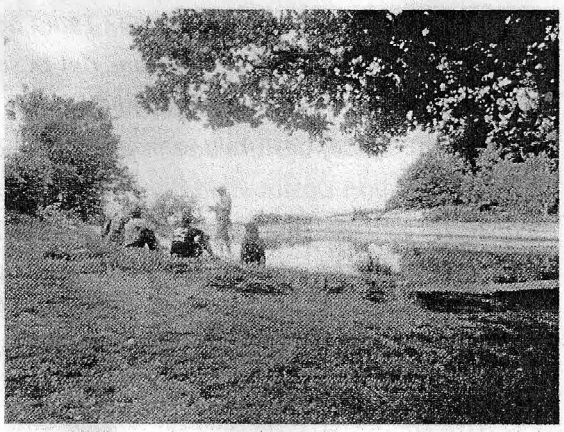

El cotxe ens va portar fins a la bassa de Coromines. Allà la vista s'esplaià una vegada més fins a la vall del Llobregat sortint de Sallent i fins força més enllà. A l'esquerra tancava l'horitzó la serra de l'Obac amb el Montcau més proper que en tapava una part. Montserrat cloïa el centre. El Bages era omnipresent i Queralt, a la dreta, parlava del Berguedà.

En veure després de reprendre la marxa la teulada de Rojals, ja ens vam sentir acollits, i enfilar l'era era entrar en els braços de la família. Els gossos ens havien anunciat i la Loreto, la Maria i l'Asunción ens esperaven. Sabien que hi anàvem només encetar el juliol, però tot i això l'alegria era sentida. La mare i la Maria s'abraçaren i no es deixaren anar les mans. Potser per l'edat dels fills, potser perquè la meva amistat amb el Tià ens havia fet menys solitaris a tots dos, havia començat també entre elles una estimació mútua d'ençà de la primera trobada a Rojals.

TEXT 2 / pàg.: 99-100

Zona amb llicorella

Basant-la sobre la llicorella s'estalviaven la fonamentació. El problema que se'ls presentava era la forma d'esquena o de piràmide que tenia. Un dels homes que acompanyava el Roig i que venia de la costa que hi ha més avall del Llobregat on la muntanya es fica de cap a l'aigua, va dir d'aprofitar pedres poc voluminoses i allargassades per fer una part de paret, recolzada a la llicorella, amb «espina de peix». El Roig gairebé el mata en sentir-lo. Sota l'amenaça de perdre la vida si no se'n sortia, el deixà fer. És la raó per la qual hi ha quatre fileres de pedra col·locades d'aquesta manera poc habitual a la paret del fons de la cort de la Rossa, l'antiga planta de la torre de guaita, a la qual s'obrí força més tard la petita finestra amb els ferros creuats. La Maria, la mestressa actual, que sí que sap escoltar-me, em va descobrir mil anys després del Roig i els seus homes. Em va fer il·lusió que una dona de muntanya digués les mateixes paraules que va dir qui les va col·locar: «espina de peix». Quan ho ensenyà a aquell mossèn jove i savi que va romandre unes setmanes a Rodors, aquest va parlar amb una llengua culta i antiga que no m'agrada tant. «Opus spicatum», *va dir, com corregint la Maria...*

TEXT 3 / pàg.: 162/165

El bosc.

Ell, el Francesc, ell que havia organitzat la casa un cop mort el germà i hi havia portat masovers, ell no era ningú i havia de cedir el lloc al nebot.

Cabaler, enyorava i envejava novament la primogenitura. Eixorc, envejava els fills. A qui donaria ell tot el que aconseguia? Tenia quaranta anys. A ciutat feia calor. Usufructuari de béns eclesiàstics, envejava l'aire dins del bosc de Rojals. Envejava la fresca de la sala gran a l'estiu. La casa dels pares que era la casa del germà. Envejava una descendència com tenia el germà mort. Cèlibe, desitjava tenir el cos d'una dona, un cos que no coneixia, prop del seu cos. A ciutat feia calor. Desitjava la dona del seu germà.

Tornava el Francesc, que aleshores tenia trenta-vuit anys, pensant en l'alegria del matí amb els nebots i la barrila feta a l'hora de dinar i a la sobretaula. L'entristí la solitud de mossèn Joan, condemnat a una vida esllanguida amb la germana, closos en una petita parròquia rural. De sobte s'adonà que compadia la solitud de l'altre... sense veure que també ell es trobava sol.

TEXT 4 / pàg.: 304-307

Font del Termenal.

La feixa llarga havia quedat enrere. Pel sender anàvem un rere l'altra. M'imaginava els neguits de l'Asunción davant un canvi força gran en la seva vida. Va mig girar el cos i el cap. Els ulls em miraven acabant aquella girada incompleta. Uns ulls molt expressius, potser perquè la mirada la feia esbiaixada i no de cara. Em va preguntar:

—Sóc bonica?

Portava dues trenes que li baixaven una mica per sobre les espatlles i que deixaven al mig un coll esvelt. Tenia els ulls vius i, nerviosa com era, sempre havia estat molt expressiva. Marcava ja cintura. Els malucs s'eixamplaven. El panxell de la cama es veia fort però no tenia les cames grosses ni els filferros de quan era nena.

—Sóc bonica?

M'ho tornava a preguntar perquè no havia obtingut resposta. Altra vegada el cos mig girat i la mirada completant el gir fitant-me amb les pupil·les negres a l'angle superior esquerre dels seus ulls. La primera vegada somreia. Ara no ho feia. Passar de nena a noia només als ulls dels pares, avis i germà no devia ser gens fàcil. La veien cada dia i només creixem als ulls dels qui ens veuen molt de tant en tant. Potser havia rumiat vegades i vegades la interpretació de la Blancaneu que els havia explicat. Tots volem ser reconeguts. Tots volem que el mirall ens digui: «Ets tu!». I ella aviat s'hauria d'enfrontar als miralls que trobaria a Manresa. Vaig respondre.

—A mi m'ho sembles molt.

—Ho dius perquè no m'enfadi.

—Ho dic perquè ho ets!

—De veritat?

—Sí, Asunción. De veritat.

. Perquè no em passés com la vegada anterior vaig posar, gairebé ajaguda, la garrafa sota el raig. Mentre ajupit ho feia, vaig sentir l'Asunción, que s'havia assegut en unes pedres que hi havia a l'altra banda del rierol, que em preguntava:

—Joan, t'agrado?

—És clar que m'agrades. Ja t'he dit que ets bonica i als nois ens agraden les noies boniques.

—I... m'estimes?

Això se'm complicava. Què volia dir exactament aquell «m'estimes?» que em dirigia l'Asunción? Vaig tornar a posar el broc de la garrafa sota el rajolí, ja que en girar-me cap a ella l'havia mogut i, per guanyar temps, vaig agafar amb la mà lliure el tap i el vaig mantenir enlaire dient a la vegada:

—Ara acabo. Espera't un moment. De seguida estic per tu.

El silenci no era un senyal de tranquil·litat sinó de tensió i neguit. Posant-me dret i deixant la garrafa a terra ben tapada, vaig contestar:

—I tant que us estimo! Per mi sou com una segona família. Els avis són els avis. El Tià és com un germà per a mi. I tu ets la germana petita.

—Què vol dir *la va violar*?

—A veure, Asunción, per què m'ho preguntes, això?

—Prop d'aquí, entre Avinyó i Artés, van violar i matar una nena. El *Planter* en parla a vegades. Diu que potser la faran santa com a una noia italiana que sortia en una pel·lícula que van fer al Casal. *Cielo sobre el pantano*, es deia. La italiana era la Maria Goretti. Josefina, es deia la d'aquí.

—A tu ningú et farà mal.

—Als dotze o tretze anys el Tià ja anava sol a Moià amb bicicleta. Jo sempre hi he anat acompanyada. Quan he dit d'anar-hi sola ara que el Tià és a França, m'han dit que ni pensar-hi. El Tià em va dir el mateix abans de marxar: «Asunción, no vagis sola a Moià per res, em sents?» Quan li vaig preguntar per què ell sí i jo no, em va dir que jo era una nena. «Qui em pot fer mal?», li vaig preguntar. «Els de Caselles? Els de Pedrissa? Els de Coromines o la Caseta d'en Fermí?» «No, dona, no», va contestar el Tià, «tots aquests són bona gent, millors persones i excel·lents veïns, com diuen el pare i l'avi.» Joan, què vol dir *violar*?

No havia suat per la caminada. El racó de la font és ombrívol i frescal. Però em venia una suor freda. L'Asunción m'havia encaminat a la font per deixar anar totes les preguntes que no s'atrevia a fer a casa seva. Jo era l'escollit per donar les respostes. Segur que les salamandres treien el cap de l'aigua i afinaven les orelles, si és que en tenen, per tal de sentir les meves paraules.

—*Violar* ve de *violència*. És a dir, aconseguir que una persona faci un cosa que no vol fer, obligant-l'hi per la força, amb violència.

Silenci. Confiava que no hi hauria més preguntes i que la resposta hagués estat satisfactòria per a l'Asunción. No vaig tenir sort.

—I què volia aquell home que va matar la nena d'aquí o el que va matar la Goretti?

Què es pot contestar a una nena noia que fa aquestes preguntes i busca una resposta? Jo no ho sabia aleshores i no sé si sabria respondre ara. Sé que estudiava psicologia i que em

deia a mi mateix que no podia haver-hi preguntes sense respostes. Desgraciadament qui feia les preguntes no era jo sinó l'Asunción. I me les feia a mi.

—Segurament volien ser els *nòvios* i elles van dir que no, que no els volien.

—Per què no volien?

—Potser eren lletjos. O no els agradaven. Segurament ni els coneixien i ells van insistir. Com que elles van dir que no, es van enfadar, van perdre els nervis i van fer un disbarat.

Altra vegada el silenci. Temia la propera pregunta més que la d'un examen on em jugués el tot per tot. Vaig mirar l'Asunción. Em va mirar. Va somriure i em va dir:

—Anem, Joan. Ha dit la mare que no ens entretinguéssim.

Mentre ella començava a passar, vaig mullar la mà a la font i vaig refrescar-me el cap.

TEXT 5 / pàg.: 168

Camí de Casamitjana al molí del Perer. (cruïlla font).

Un dia, però, la Maria Alsina, vídua del Miquel Rojals, estava amb l'Elena i el Josep a la font del Termenal quan trencà aigües i li vingueren tot seguit dolors de part. Envià la nena i el petit a demanar ajuda a Casamitjana. L'Elena prou corria espantada per la manera com la mare li havia parlat, però no s'atrevia a deixar sol el seu germà, que es cansava de seguida i es quedava enrere. Tardaren a arribar. Només saberen dir que la mare estava molt malament a la font del Termenal i que els enviava a demanar ajuda. L'àvia de la casa se'ls quedà i l'home, agafant una drecera que estalviava camí pel mig del bosc i no anava a voltar com el camí per la capçalera del petit torrent prop de la casa, arribà abans que la dona i la filla gran. Havia començat el part i, aterrit, no gosava fer res fins que la Maria, ajaguda al camí, li cridà tot apujant-se les faldilles i abaixant-se les calces que, quan veiés que el cap de la criatura sortia, l'agafés amb les mans i el tragués enfora. Les dones de Casamitjana arribaren al lloc a temps de veure marit i pare quiet com un espantaocells enmig del camí, sense saber què fer ni què dir, demanant ordres amb els ulls així que veié arribar els seus. Tenia les mans empastifades i aguantava un nadó brut i ploraner de qui penjaven dos pams de cordó umbilical que no sabia qui havia tallat i nuat. La Maria, estesa als seus peus, a penes estava amb les cames cobertes per les faldilles i tenia grumolls de sang i placenta i altres restes a sota. La mestressa envià l'home a buscar el carro xic amb un dels matalassos a sobre. A avisar l'àvia que posés una bona quantitat d'aigua al foc i a preparar herbes remeieres i reconfortants. Que enviés la filla segona a avisar mossèn Joan... i a no dir res més a ningú.

TEXT 6 / pàg.: 170-171

Casamitjana.

El Francesc entrà. El que es van poder dir fou llarg, tens i dur. Es pot resumir en unes paraules de la Maria: «El silenci té un preu. El silenci i la paternitat. Jura'm per Déu que el nen tindrà tot el que li faci falta i que no dormiràs mai més a Rojals. Fes que mossèn Joan bategi el nen o fes-ho tu mateix. I procura treure'm de sobre la vergonya que em pot caure.»

El Francesc, convertit de nou en l'hàbil diplomàtic de la cúria episcopal, se'n sortí molt millor del que es mereixia. Agafant la idea que havia llençat la mestressa de Casamitjana sobre les malvestats que portava la guerra al país, va passar per la sala de la casa dient en veu alta com si parlés sol: «Aquesta maleïda guerra i les partides de francesos o de desertors o de brivalls que aprofiten l'ocasió no fan més que matar bons homes i deshonrar les dones del país».

Demanà que li portessin aigua i, després de beneir-la, batejà l'infant. En féu padrins els de Casamitjana. La mestressa aguantava el nen i el seu marit, una espelma encesa. Els en donà les gràcies i els prometé que els recompensaria pel que havien fet. Explicà que li posava el seu nom, Francesc, el del rector de la parròquia i el del sant patró. I, desconeixent el pare, que pel que havia fet a la seva cunyada més valdria que no fos conegut mai, l'inscriuria al registre de la parròquia on ara es dirigiria amb els cognoms que tenien els germans del nen: Rojals i Alsina.

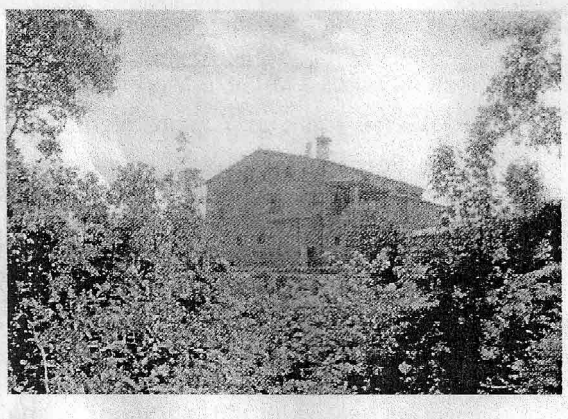

TEXT 7 / pàg.: 176-177

Vistes sobre Sant Feliu de Rodors.

Amb vint-i-set anys, un dia fred d'hivern, l'Elena, que venia de Moià, trobà mare i fill morts a la vora d'un braser que havia cremat malament. Poques vegades, per no dir cap, tants homes i de tantes famílies diverses s'hagueren de passar la màniga per la cara durant l'enterrament de tots dos i eixugar-se unes llàgrimes o mocar-se.

Mentre la seva generació fou viva, el dia 2 de novembre, Diada dels Fidels Difunts, tothom treia alguna flor del seu ram per dipositar-lo a l'espai on fou enterrat el francès de Rojals. Alguns que no l'havien conegut sentiren parlar d'ell i de com moltes vegades s'asseia al tossal que hi havia sobre la casa i hi passava llargues hores. Fou així com anà creixent la llegenda del francès de Rojals. A principis d'aquest segle encara hi havia persones que deixaven la flor a la seva tomba pel fet que sempre ho havien vist fer.

Anys més tard morí mossèn Joan, que guardà el secret de confessió i veié com el nen a qui no volia batejar havia estat un fidel servidor de la parròquia de Sant Feliu, i el millor escolà sagristà que mai havia tingut. La gent senzilla trobà a faltar mossèn Joan, al cel sia.

Amb pocs mesos de diferència morí el doctor Rojals. El Lluís, el seu nebot gran, assistí amb els seus germans al solemne funeral que es féu a la catedral de Vic presidit pel senyor bisbe. En la prèdica es lloà l'estimació del canonge a Crist i a la seva Església, com es demostrà quan el trobaren mort. Amb la mà dreta agafava un crucifix de sobretaula mentre tenia el palmell de

l'esquerra suament dipositat sobre la cúpula de Sant Pere del Vaticà d'una reproducció que portà de Roma quan hi acompanyà el bisbe Veyan i Mola en la seva visita ad limina. *Déu l'hagi perdonat.*

TEXT 8 / pàg.: 247-248

Padrisa.

—Hi ha noies a la Torre Marimon?

—No. Què vols que hi facin? Només nois. Tu estudies amb noies?

—No. Però ens les trobem a l'entrada i sortida de l'institut.

—Alguna t'agrada?

—Són unes pesades. Van en grup. Ens miren i riuen i després se'n van.

—Ara mateix, prop de Rojals no n'hi ha de la meva edat. Més petites sí. A Pedrissa n'hi ha unes quantes.

—T'agraden?

—Ni les veig ni hi parlo. Dilluns al matí, amb el Josep que ve amb el Segalés d'Oló, baixo fins al trencant de la Torre Marimon. Divendres pujo cap a casa.

—Alguns del meu curs van amb alguna noia i fumen. Potser això és fer-se gran.

—A casa no ha fumat mai ningú.

—Què faràs quan acabis?

—El primer estiu i tardor treballaré amb un pagès del carrer del Raval d'Artés. És gran i els fills viuen a Manresa i no treballen la vinya. Després aniré a França per veure com porten les vinyes.

—Com vols que les portin? Com aquí.

—Els del Rosselló i la Provença potser sí; jo aniré més lluny.

—On? França és molt gran.

—Prop de Bordeus.

—Allà tenen un altre clima. Em sembla que és atlàntic. Hi plou sovint.

—Per això mateix. És on puc veure una manera diferent de treballar.

—Et servirà?

—Tot potser no. Per aprendre haig de veure coses noves. Tipus de raïm, eines, maneres de fer... Algunes segurament no em serviran, altres sí.

—Saps, Tià? Em semblava que el que fan a la universitat sí que són estudis, tant si parlen de lletres com si ho fan de ciències, i que a pagès no calia estudiar. Ara veig que no és tan senzill i que t'ho agafes seriosament.

—La mare m'ho va dir d'una altra manera: «Per estripar terrossos no fan falta gaires estudis; per fer la feina ben feta, sí.»

TEXT 9 / pàg.: 247-248

Comiat.

Fosqueja. Ha passat un altre dia i el rellotge calla en no rebre el sol. Avui, almenys, he tingut visita. La noia i aquell amic del xicot que va aparèixer per primera vegada fa una vintena d'anys.

Estic buida, que és la manera que tenim les cases d'expressar la nostra solitud. Buida de moviments, de sons, de roba, d'estris de cuina, de l'escalfor de la llar, de tot.

Va començar la buidor el dia que, en bolcar el tractor, el noi va sortir del seient i va picar de cap al relleix del calaix fet a mitja paret seca de la que aguanta la feixa llarga prop del torrent. El cos va arribar ja inert al sòl de la riera que ve de l'alzinar. Va quedar estès sobre una part neta de l'enllosat.

Arribarà l'hivern i el fred que m'entrarà ja no marxarà mai. La pluja potser es farà un petit lloc a la teulada i això serà l'acostament de la meva fi. Una humitat, un degoter, una escletxa, un forat al sostre. Ja ha començat. Just on es va trobar la baioneta del francès.

He vist generació rere generació succeir-se els hereus. El darrer fou el Miquel fa una quarantena d'anys. Ara en començava una nova tongada. S'ha estroncat només néixer. He vist, generació rere generació, marxar els cabalers. Gairebé sempre cap al sud. Fins a trobar un lloc estrany on no hi ha terra sinó aigua. Mar, en deien quan tornaven. No puc entendre un espai sense terra, sense arbres, sense muntanyes, sense camps llaurats. Algun dels qui tornaven miraven els solcs i deien que semblaven una cosa anomenada onades *que fa l'aigua i, afegien, això convertia qualsevol ocell en gavina, que són les aus que viuen en aquell lloc.*

Passaran uns anys. En passaran molts i cada vegada estaré més malmesa. Almenys he viscut força temps. D'altres, entre Moià i Santa Maria d'Oló per l'abans fressat camí que passa per Vilarassau, han caigut fa temps. Cadascuna ha deixat d'abocar caminants, cavalleries, lladrucs, crits, carros i vida prop meu. M'enrunaré i els matolls envairan les feixes i l'hort que el Pere ja no cuida. Potser el camí que arriba fins a l'era es perdrà, també. Però un dia, n'estic certa, algun caçador seguint un rastre o una peça, un excursionista tafaner o explorador trobarà un pany de paret encara dreçat sobre la llicorella i s'hi acostarà. «Espina de peix», es dirà. Opus spicatum, *en diuen els savis...*